

[Poul Hansen (Kalundborg).]

fremgik det, at der i årene fra 1905 helt op til 1925 blev udbetalt af De danske Sukkerfabrikker aktionærudbytter, som svingede omkring 20 pct. af aktiekapitalen. Udbyttet lå i intet af disse år under 15 pct., og i 4 år lå det på ikke mindre end 25 pct. Man tør da nok sige, at den udviste foretagssomhed havde fundet sin belønning, og at vi, når vi skrider til den fremtidige ordning, ikke behøver at lade os tynde af nogen forestilling om, at vi fra fortiden er sukkerfabrikkerne eller sukkeraktionærerne noget skyldige. Der er måske tværtimod grund til at minde om, at sukkeventyret i mange af disse år havde en meget mørk bagside, ikke mindst i de arbejdsforhold, som blev budt sukkerroearbejderne. Jeg tænker her ved især på de arbejdere og arbejderkvinder, som man simpelthen importerede fra Polen, og de forhold, som blev budt dem dengang.

Allerede på et tidligt tidspunkt havde sukkerfabrikationen tiltrukket sig de statslige myndigheders opmærksomhed, først og fremmest på grund af de betydelige told- og afgiftsinteresser, som fra langt tilbage i tiden har knyttet sig til sukkeret. De høje udbytter fra sukkerfabrikkerne, jeg lige har nævnt, fremkaldte i 1911—12 et socialdemokratisk forslag om overvejelse af en statsovertagelse af sukkerfabrikkerne. Der blev naturligvis ikke tale om nogen statsovertagelse, men der foretoges en undersøgelse af sukkerproduktionens forhold, og det var utvivlsomt blandt andet under indtryk af en vagtsom og mistænksom offentlig opmærksomhed, at fabrikkerne under den første verdenskrig førte en nogenlunde tilbageholdende prispolitik og undlod forsøg på at kaste sig ud i en hemningsløs udnyttelse af konjunkturernes.

I 1932 truedes sukkerproduktionen her i landet af total standsning som følge af det store fald på verdensmarkedet i sukkerpriserne, og under disse omstændigheder måtte sukkerproduktionen jo i ganske særlig grad blive et offentligt og et samfundsmæssigt anliggende. En standsning af sukkerproduktionen ville blive et hårdt slag mod dyrkerne og mod de mange arbejdere, som i sukkerroeeegnene er knyttet til denne produktion, og arbejdsløsheden var på det tidspunkt stor nok i forvejen. Dertil kom, at landets anspændte valutasituation ville blive yder-

ligere belastet, hvis vi skulle være gået over til indførsel af udenlandsk sukker.

Det var baggrunden for den første sukkerordning i 1932, en sukkerordning, hvorved man sikrede sig en indenlandsk produktion. Det skete på grundlag af en koncessionsordning og en særlig lovgivning. I denne lovgivning blev både roepris og sukkerpris fastsat. De eksisterende fabrikker fik monopol på fremstillingen af sukker mod, at de underkastede sig statskontrol og udbytte-regulering, idet der blev fastsat et minimumudbytte af aktiekapitalen på 4 pct. og et maksimumudbytte på 6 pct. Sukkerprisen blev fastsat på en sådan måde, at ordningen kunne hvile i sig selv. Denne sukkerordning medførte, at forbrugerne mod at betale lidt mere for sukkeret, end hvis de havde kunnet købe indført sukker til verdensmarkedspris, opretholdt en væsentlig beskæftigelse og en væsentlig del af landbrugsproduktionen og samtidig sparede landet for en ikke ringe udgift i fremmed valuta.

Denne sukkerordning blev stadig forlænget, som regel kun for et år ad gangen, og stadigvæk under den officielle betegnelse en *midlertidig* sukkerordning. I virkeligheden har man vel efterhånden vænnet sig til at betragte den som noget bestående.

Roepris og sukkerpris steg noget i årene indtil 1940. Derefter steg roepriisen ikke noget, men *meget*, medens sukkerprisen fastholdtes. Det betød, at verdensmarkedsprisen kravlede forbi og langt op over den danske sukkerpris. Det betød, at forbrugerne efterhånden fik sukkeret til en pris, der lå væsentligt under fremstillingsprisen. Man må vel i dag sige, at sukkeret ville koste forbrugerne henvend dobbelt så meget, som det gør, hvis de skulle betale den virkelige pris for det.

Når sukkerordningen fra at være i en vis forstand en belastning af forbrugerne kunne vende sig til at blive en sådan fordel for dem, skyldtes det eksportoverskuddet under og efter den anden verdenskrig. Der har ganske vist derudover været et betydeligt underskud i sukkerfonden og er det stadig, men siden 1940 har eksportoverskuddet dog givet danske forbrugere betydeligt mere, end de måtte yde i merpris før 1940.

Til denne fordel ved den hidtidige ordning kommer yderligere den forsynings-